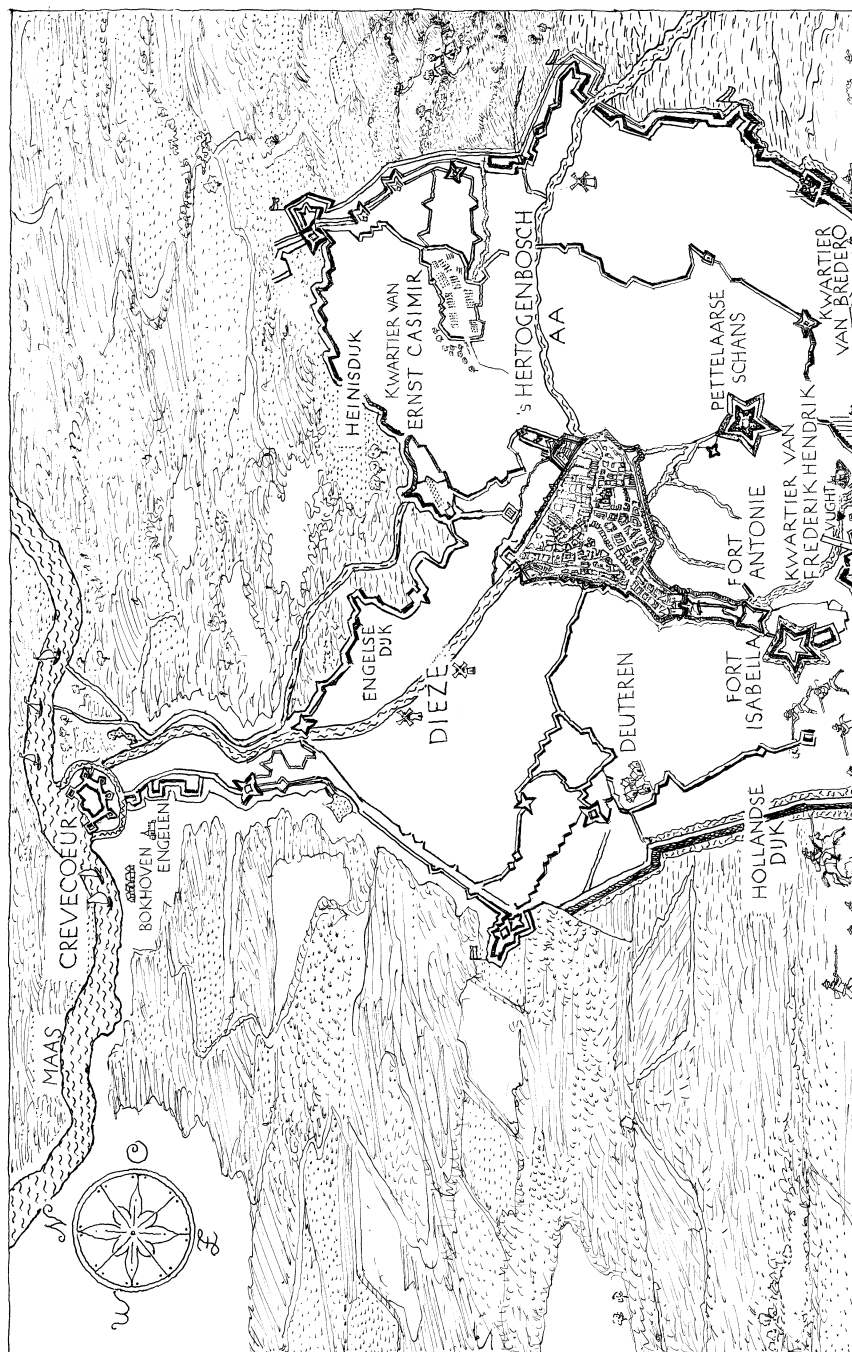
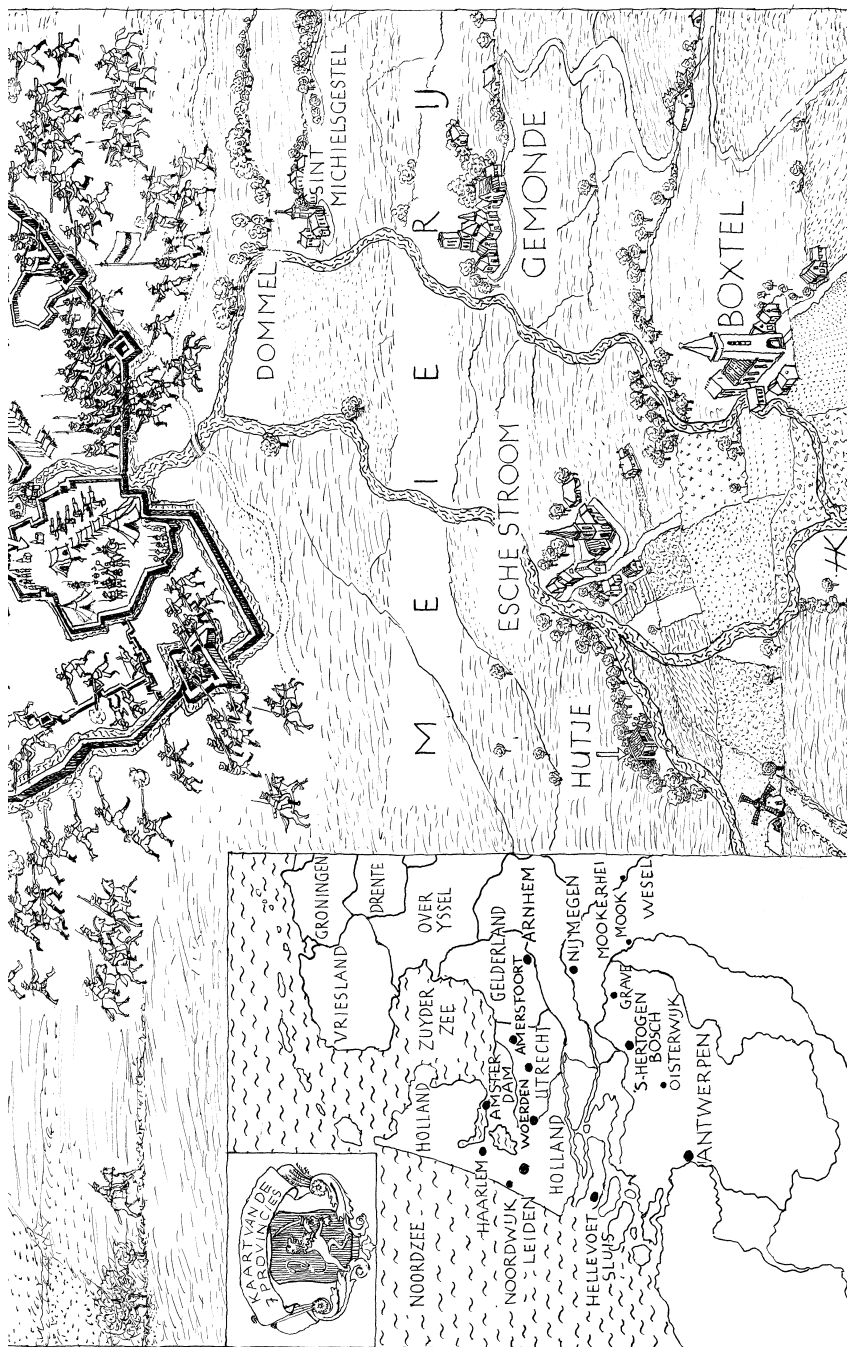

Annemarie Bon
Niets meer te verliezen

2012
Uitgeverij XL
Leidschendam

1. Freek, vrijdag 5 januari, Noordwijk

Voor het eerst deze winter was Freek blij dat hij geen werk had. Anders had hij vanochtend niet met zijn vriend Willem vanuit Leiden naar dé bezienswaardigheid van het nieuwe jaar in Noordwijk kunnen lopen.

Vanaf de duintop zagen ze de potvis al liggen. Hij was groter dan welke boot op het strand ook. Maar gelukkig lagen de scheepjes van de haringvissers een eind verderop en had het zeemonster die niet onder zijn gewicht verpletterd. De potvis zag eruit alsof hij niet van deze wereld was. Freek had meteen zin er een lied over te maken, maar dat zou moeten wachten tot hij weer thuis was.

Hij rilde. Kwam dat door de bijtende koude wind daarboven op het duin of door het gekrijs van de meeuwen? Of was dit monster inderdaad een teken van God, zoals veel mensen dachten, en zou 1629 daarom niet veel goeds brengen? Ze waren nog altijd in oorlog met Spanje.

Freek schudde het akelige gevoel van zich af en stootte Willem aan. 'Kom, we gaan naar het strand. Ik wil dat beest nu eindelijk wel eens van dichtbij bekijken. We zijn lang genoeg onderweg geweest.'

'Pfff,' zei Willem, 'wat is nou twee uur lopen?'

'We moeten ook nog terug en het wordt al vroeg

donker.'

Ze stoven naar beneden en Freek voelde zich een kind van zes, in plaats van de jongen van zestien die hij was. Zijn klompen raakten vol zand. Willem rende een stuk voor hem uit. Het lukte Freek niet hem in te halen, al was hij wel een kop groter dan zijn vriend.

Beneden op het strand leek het wel alsof heel Holland was uitgelopen. Paardenkarren reden af en aan en er waren zelfs kraampjes met versnaperingen. Een schilder schetste aan zijn ezel tekeningen van het spektakel.

'Had je draailier maar meegenomen,' zei Willem, 'dan had je nog een paar stuivers kunnen verdienen. Stom van je!'

Freek haalde zijn schouders op. 'Die draailier is tot daar aan toe. Ik vind het erger dat Geertje en Lisa niet mee konden.' Lisa was zijn vriendin en Freeks zus Geertje ging met Willem. Ze trokken vaak met zijn vieren op.

Het was nog niet eenvoudig om echt dichtbij te komen, maar na wat geduw stonden ze even later vlak bij de potvis. Het dier leek nu nog reusachtiger. Hij verspreidde een penetrante geur van ranzig vet, die de zilte zeelucht verdrong. Freek werd er een beetje misselijk van.

Het dier was opgekocht door een handelaar. Boven op het beest stond een man lagen spek af te snijden. Dat spek zou later verwerkt worden tot traan, een soort olie. Aan een zijkant waren twee anderen met hetzelfde karwei bezig. Geweldig dat Freek nu met eigen ogen het werk kon zien dat normaal tijdens de walvisvaart op Spitsbergen werd gedaan.

Willem lachte. 'Het is een mannetje. Kijk eens wat een enorme piemel hij heeft!'

'Jaloers?' informeerde Freek.

Zij waren niet de enigen die oog hadden voor dat deel van de potvis. Iedereen wees ernaar.

'Zeshonderd gulden heeft de handelaar voor die potvis betaald,' hoorde Freek een man naast hem slissen. Hij had nog maar drie tanden in zijn mond.

'Zeshonderd gulden!'

'Ach, deze walvis is zo komen aanspoelen. Hij heeft geen kosten hoeven maken voor de vaart naar de Noordelijke IJszee om er zelf een te vangen,' mopperde een ander. 'Hij kan het spek zo naar de traankokerij brengen.'

'Ik ben benieuwd hoeveel vaatjes traan deze potvis oplevert,' reageerde de man naast Freek.

'Die traan alleen al brengt minstens tweeduizend gulden op,' antwoordde de mopperaar. 'Nog los van de winst op de baleinen, de botten en de huid. Waarom heb ik nou geen geld om dit beest te kopen en er

geld mee te verdienen? Die gouden rijkdom van Holland is er alleen voor de kooplui! Die worden steeds rijker.'

Freek snapte de mopperaar wel. Holland was een van de gewesten die samen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vormden, nadat het de protestante geuzen was gelukt zich los te vechten van het machtige katholieke Spanje. En nu was hun Holland rijk! Zij hadden de VOC, veroverden verre landen en hadden beroemde wetenschappers en kunstenaars. Maar thuis merkten ze niet veel van al die rijkdom. Zij hadden amper genoeg te eten sinds zijn vader was overleden en het lukte Freek deze winter niet om werk te vinden. Hij was een handige boerenknecht, maar werk op het land was er vooral zomers. Zijn moeder moest eens weten dat hij vandaag niet op zoek was naar werk, maar hier stiekem met Willem naar een soort winterkermis was.

Een man in deftige zwarte kleren kwam op hen af. Hij stelde zich voor als Krijn Koster, de eigenaar van de potvis. 'Kunnen jullie wat extra stuivers gebruiken? We komen handen te kort hier en we willen het werk vandaag af krijgen.'

'Graag,' zeiden Freek en Willem.

'Jullie zijn vast geen broers,' zei Koster, 'want jullie lijken helemaal niet op elkaar.'

Freek grinnikte. Het was waar. Hij was niet alleen een stuk langer dan Willem, maar had bovendien lang, golvend donker haar. Willem had blonde krullen.

Koster legde hun uit wat ze moesten doen. 'Jullie moeten de spekrepen op die kar laden. We hebben twee wagens om de vracht naar de traankokerij te rijden.' Hij wees hen ook hoe ze de repen spek moesten stapelen, steeds een laag in de lengte en dan daarop een laag in de breedte. 'Hup, aan het werk jullie!' Ondanks het zware werk en de afschuwelijke stank, voelde Freek zich een bofkont. Nu zou hij toch nog wat verdienen. Misschien vandaag eens geen ruzie met zijn moeder over geldgebrek?

Naast de potvis lagen lappen tentzeil. Daarop wierpen de snijders het spek. Freek en Willem tilden samen de glibberige blubber op de kar.

Halverwege de middag werd het steeds rustiger op het strand. Iedereen wilde voor het donker thuis zijn. En het begon om vier uur al te schemeren.

Krijn Koster kwam met een goedkeurende blik in zijn ogen op Freek en Willem af. 'Mooi werk! Jullie zijn flink opgeschoten. Trek in een stuk brood en worst?'

Koster floot naar de andere drie en die lieten zich dat net als Freek en Willem geen twee keer zeggen.

Trek? Freek zou zomaar een half varken lusten en drie broden om de gaatjes te vullen.

‘We werken door tot we klaar zijn,’ zei Koster. ‘Hoe-
wel we niet echt bang hoeven te zijn dat er iemand
met het karkas van deze potvis op zijn rug vandoor
zal gaan.’ Hij lachte om zijn eigen grapje.

Freek slikte een hap brood door. ‘Wij hebben alleen
een probleempje. We wonen in Leiden en zijn van-
ochtend hier naartoe komen lopen om de potvis te
zien, en uh...’

Krijn Koster lachte. ‘Als dat alles is... Jullie kunnen
met mij met de laatste kar meerijden. Ik woon ook
in Leiden.’

‘Dan werken we graag door!’ Wat sommigen ook
zeiden over die potvis, voor hen betekende hij voor-
al mazzel.

Het gesprek viel stil. Eten was nu even belangrijker.
‘Zo, en wat doen jullie verder voor de kost, als jullie
niet uit nieuwsgierigheid naar aangespoelde potvis-
sen komen kijken?’ vroeg Koster, toen hij zijn eerste
stuk brood achter de kiezen had.

‘Eerlijk gezegd zijn we op dit moment op zoek naar
werk,’ zei Freek.

Willem grijsde en nam zijn hoed met een theatrale
zwier af. ‘Als er nog meer potvissen stranden, kunt
u op ons rekenen.’

‘Je hebt meer kans op walvissen als je aanmonstert

op de vaart naar Spitsbergen,' opperde Koster. 'Daar kun je leren speksnijden.'

'Speksnijden!' riep een man met een warrige baard en vlammeende ogen. 'Daar word je niet rijk van. Je houdt er alleen vuile handen aan over.'

'Vuile handen krijg je van de oorlog,' zei een andere arbeider.

'Vuile handen van de oorlog?' riep Willem verontwaardigd. 'Die oorlog gaat wel om onze Republiek. We moeten die Spanjaarden in het zuiden en oosten tegenhouden, voor ze ons weer te grazen nemen. Jullie willen toch zeker niet terug naar de tijd van Alva met zijn brandstapels en torenhoge belastingen? De Republiek moet juist aanvallen.'

'Nou, ik zie Frederik Hendrik dat nog niet doen,' zei baardmans. 'Ze noemen hem niet voor niets Mooi Heintje. Hij bouwt liever paleizen en geeft dure feestjes in plaats van een krijgsheer te zijn, zoals zijn halfbroer Maurits en zijn vader Willem van Oranje, God hebbe hun ziel.'

Maar Koster fronste zijn wenkbrauwen. 'Pas op met je vooroordeel. Er zit meer achter deze prins dan je zo zou zeggen.' Hij wendde zich tot Freek en Willem. 'Is het leger niets voor jullie? Er is altijd een tekort aan manschappen en het betaalt goed.'

'Ja, en waar zou dat gebrek aan mannen door komen?' schamperde de man met de baard.